

Tak daleko, a tak blízko?

V roce 1968 bylo v Čechách jaro. Takové zvláštní. Začalo krátce po Vánocích a trvalo málem do konce léta. Dodnes se mu říká pražské, i když já mám radši československé, aby se to nepletlo s hudebním festivalem. V tomhle dlouhém, a vlastně krátkém, jaru se dělo a událo spousta věcí, na které jsou dodnes, a byly už tenkrát, nejrůznější názory. Jisté však je, že lidé, aktéři i diváci, si stoupali na špičky, vystrkovali hlavu, co nejvýš to šlo, pokoušejíce se dohlédnout aspoň za nejbližší kopeček, neřku-li kopec.

V *Literárních novinách*, kde jsme tu hlavu vystrkovali už řadu let – ale ty kopce a kopečky se zdály pořád vyšší –, jsme si řekli, že by možná bylo dobře zavést takovou rubriku, cosi jako „názor“, v níž by si víc autorů stoupalo navzájem na ramena ve snaze přece jen uvidět dál. Psali ji po celé to dlouhé i krátké jaro Milan Hübl, Václav Klaus, Jaroslav Šedivý a A. J. Liehm. Toho prvního zavřeli, hned jak po jaru přišla zima, druhý se stal jednou v létě ministerským předsedou a následně prezidentem, třetí v jednom bouřkovém podzimu ministrem zahraničí. Ten poslední, co tohle píše, zůstal novinář. Tenkrát tu rubriku psali pod společným pseudonymem *Dalimil*.

Z *Literárních novin* se ovšem ještě předtím staly *Literární listy* a hned po jaru na chvíli *Listy*, ale o tom později.

Když se Jiří Pelikán rozhodl v téhle tradici pokračovat v emigraci, dal se pro tento účel dohromady s novinářem Dalimilem a napadlo ho, že by vlastně ten Dalimil z jara 1968 měl pokračovat i v římských *Listech*, které chtěly zdaleka mluvit k těm, které zimní vichřice rozvála do všech stran, ale především k těm doma. Dalimil měl promlouvat v každém ze šesti čísel rok co rok a za tím podpisem mělo zase být víc autorů.

Tahle cesta se však rychle ukázala v nových podmínkách neschůdnou a podpis zůstal na bezmála dvacet let zbylému novináři.

Dalimilovy názory putovaly prvních deset let šestkrát do roka přes oceán, a dalších osm přes Evropu do Říma a odtud všemi možnými i nemožnými cestami do Československa. Rodily se bez počítačů, elektronické pošty, internetu, z okamžitých podnětů a v tu chvíli dostupných informací. Chtěly hovořit především k domovu a musely nejen dodržovat redakční disciplínu – ať byl řečený Dalimil právě kdekoliv, cítil se jakkoli (ale to ostatně musí každý novinář) –, počítat s tehdejší tempem komunikací a zároveň se snažit plést hlavu mohutnému československému policajstvu, které si nad tím podpisem do poslední chvíle lámalo hlavu.

Jiná otázka je, jak se to všechno doma četlo, pokud vůbec. Ludvík Vaculík mi začátkem osmdesátých let napsal: „Čtu raději 150 000 slov než L, které mě štvou, ale to snad není jejich vina, mě štve skoro všechno, já už nemůžu dočíst skoro nic, v čem je zase řeč o komunistech, vládě, Chartě, ale chápu, že účel je jiný, totiž určení: jinakšímu čtenáři. Ale i tak můžu předběžně říct, že... potřebujeme fakta, komentáře, kladnou úvahu, rozbor. Velice pomáhá i literární úroveň. Já vím...“ A Zdeněk Urbánek v *Obsahu* z června 1984: „...Mějte se tam pěkně. A o tom, co se děje tady, v detailech už mlčte. Jste po odjezdu odtud rázem ‚v euforii‘ a pravda o tomto místě a životě vás opouští. Pište, co žijete tam. Nebo si pište, co chcete, a aspoň některým čtenářům to nebude k ničemu.“ Bylo samozřejmě spousta ohlasů opačných „od jinakších čtenářů“, jenže právě takové jako ty citované nebo jimi ovlivněné, to jest hlasy z „disentu“, dostaly pravou váhu po Listopadu.

To platí pochopitelně i o emigraci či exilu (tohle rozlišování mi nikdy nesesedělo, jako by byl takový rozdíl mezi lidmi, které vyhnala politika, ideologie, náboženství, a ostatními), jmenovitě intelektuálním. Abych nezdržoval, řeknu to v ikonách: Byl Tigrid a byl Pelikán, *Svědectví* a *Listy*. Jedni měli za sebou moc, a tudíž média, především rozhlas, druzí byli oponenty moci

a jejích médií. Tohle ostatně platilo od poloviny padesátých let i doma. V emigraci, a hlavně v její praktické činnosti směrem k domovu, existovala všemi jinými záviděná spolupráce obou, což po Listopadu docela zmizelo. Proč a jak, je otázka pro historiky, především ty, co u toho nebyli, a já si pořád myslím, že skuteční, neideologičtí historikové a historické ústavy se třeba už pomalu začnou tím vším vážně zabývat.

Dalimilovy názory se za dvacet let složily v jednu z možných kronik tohoto času, i když tak nikdy nebyly míněny ani svým obsahem, ani svým stylem (hodně podmíněným okolnostmi vzniku). Ale i varnsdorfský pán, pokud to byl on, psal přece svou kroniku v řeči vázané.

Tady je snad i odpověď na otázku, proč dnes knižně, po tolika letech. Nikdy jsem na to nemyslel, domníváje se, že historikové se tou rozporuplnou historií budou chtít zabývat právě pro její nejednoduchost a rozpory. Ale časem jsem se stále víc přesvědčoval, že to, co jsem řekl o moci a médiích, platí i dál, a že by český občan, pokud bude mít zájem, měl mít k dispozici i jinou verzi, která zůstala uložena jen mezi prameny. A tady je historie té knížky: Dušan Havlíček v daleké Ženevě udělal tu obrovskou práci, kterou v Čechách ani na Moravě neudělal žádný ústav, a uložil celých těch dvacet ročníků římských *Listů* do počítače. Při té příležitosti mi párkrát poslal pár Dalimilů s tím, že by se to snad mělo vydat. Postupně se ukázalo, že v už zmíněných podmínkách a na okraji všezabírajícího psaní a činnosti pro obživu vzniklo víc než 250 normostránek, které jsou svým způsobem také kronikou našeho tehdejšího myšlení o domovu a světě, a jaksi i domova a světa onoho dvacetiletí. A přitom se to, tenkrát, jak se ukázalo, dostalo doma ke strašně malému počtu čtenářů. Tak jsem nakonec kývl, s tím, že se musí vydat všechno, aby se v tom tentokrát ti, které to či ono bude zajímat, mohli přebrat a nemohli říct, že jsem si vybral, co se mi hodilo (vyhodil jsem jen dva Dalimily, které jsem nenapsal, další dva tři, jež se příliš vztahovaly k dnes nezajímavé aktualitě, a pak několik větších textů, co už vyšly v jiných mých knížkách).

Měl jsem radši napsat knížku? Nebo nad tím vším mávnout rukou? Mne na tom ovšem nejvíc zajímá ta kronika právě jako novinářská práce, se vším všudy. Kromě toho to prý má být, pro pořádek.

AJL